

Fecr Yayınları: 660

ARAPLARDA ŞİİR
Söz Medeniyeti

Ferruh KAHRAMAN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Mart 2023

ISBN: 978-625-6436-06-0

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

ARAPLARDA ŐİR Söz Medeniyeti

Ferruh KAHRAMAN

Ankara 2023

Ferruh KAHRAMAN

Manisa'da dünyaya gelen yazar, ilkokul ve hafızlığını aynı yerde, ortaöğrenimini İzmir'de bitirdi. Lisans öğrenimini ilahiyat, sosyoloji ve felsefe alanlarında; yüksek lisansını sosyoloji; doktorasını ise tefsir alanında yaptı. Öğretim üyeliğine Arap Dili ve Belâgatinde başladı. 2018 yılında doçent oldu. Yazarın Arap Dili ve Edebiyatı alanında pek çok makale ve yazıları bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

1. Cahilî ve İslâmî Dönem -----	13
1.1. Cahiliyede Toplumsal Tabakalaşma -----	17
1.2. Cahiliyede Toplumsal Kurumlar-----	21
1.2.1. Dil -----	21
1.2.2. Aile -----	22
1.2.3. Ekonomi -----	24
1.2.4. Beslenme -----	26
1.2.5. Giyinme -----	29
1.2.6. Savunma ve Eyyâmü'l-Arab -----	32
1.2.7. Eğitim-----	33
1.2.8. Din-----	36
1.2.9. Hukuk-----	37
1.2.10. Siyaset-----	39
1.2.11. Eğlence -----	40
1.3. Araplarda Yazı -----	41
2. Arap Dili ve Edebiyatı -----	48
2.1. Arap Dili -----	49
2.1.1. Basra Dil Medresesi -----	61
2.1.2. Kûfe Dil Medresesi -----	62
2.1.3. Bağdat Dil Medresesi -----	63
2.1.4. Endülüs Dil Medresesi-----	64
2.1.5. Mısır Dil Medresesi -----	65
2.2. Arap Edebiyatı-----	66
2.2.1. Antere b. Şeddâd'ın Muallaka Kasîdesi -----	67
2.2.2. Kus b. Sâide'nin Hitâbesi -----	68
2.2.3. İslâmiyet'in Doğuşu-----	73
2.2.4. Kur'an-ı Kerîm -----	80
2.2.5. Veda Hutbesi -----	85
2.2.6. Kendini Kur'an'la İfade Eden Kadın-----	92

3. Belâgat-----	96
3.1. Meânî -----	100
3.2. Beyân-----	102
3.3. Bedî‘-----	105
4. Edebi Kültürler-----	108
4.1. Sözlü Kültür -----	112
4.2. Görsel Kültür-----	116
4.3. Yazılı Kültür-----	123
4.4. Dijital Kültür-----	126

BİRİNCİ BÖLÜM ARAPLARDA ŞİİR

1.1. Araplarda Şiir -----	129
1.2. Araplarda Şiirin Tarihi -----	134
1.3. Nazım Yönünden Şiir Çeşitleri -----	138
1.3.1. Cahiliye Dönemi-----	138
1.3.1.1. Recez-----	139
1.3.1.2. Urcûze -----	140
1.3.1.3. Kasîd -----	141
1.3.1.4. Kasîde-----	142
1.3.2. İslâmî Dönem-----	144
1.3.2.1. Müveşşah-----	144
1.3.2.2. Dûbeyt -----	146
1.3.2.3. Zecel -----	147
1.3.2.4. Mevâliyyâ -----	148
1.3.2.5. Kâne ve Kâne-----	150
1.3.2.6. Kûmâ-----	151
1.4. Vezin Yönünden Şiir Çeşitleri -----	151
1.5. Konu Yönünden Şiir Çeşitleri -----	155
1.5.1. Cahiliye Dönemi-----	155
1.5.1.1. Medih-----	155
1.5.1.2. Hiciv -----	157
1.5.1.3. Risâ/Mersiye -----	158

1.5.1.4. Teğazzül-----	159
1.5.1.5. Tasvîr-----	161
1.5.1.6. Fahr ve Hamâse -----	162
1.5.1.7. İtizar ve İtâb -----	163
1.5.1.8. Din ve Ahlâk -----	164
1.5.1.9. Sulûk -----	166
1.5.2. İslâmî Dönem-----	168
1.5.2.1. Nakida -----	168
1.5.2.2. İslâmî ve Ahlâkî Şiirler-----	169
1.5.2.3. Cihad ve Fetih Şiirleri -----	171
1.6. Şekil Yönünden Şiir Çeşitleri -----	172
1.6.1. Taştîr/Şatır Alıntılması-----	172
1.6.2. Tahmîs/Beşleme -----	174
1.6.3. Tezyîl/Sonuna İliştirme -----	175
1.6.4. Müşterekü'l-Lafzî/Cinâs -----	175
1.6.5. Zevâtü'l-Kavâfi/Çok Kafiye -----	177
1.6.6. Mahbûku't-Tarafeyn/Başı ve Sonu Aynı Harfli Beyitler	178
1.6.7. Tatrîz/İlkleme/Akrostiş -----	178
1.7. İşlev Yönünden Şiir Çeşitleri-----	179
1.7.1. Cahiliye Dönemi-----	179
1.7.1.1. Seçkinlerin Gururunu Okşamak-----	180
1.7.1.2. Statü Elde Etmek-----	181
1.7.1.3. Menfaat Temin Etmek -----	182
1.7.1.4. Eğlence Dünyasına Dalmak-----	185
1.7.1.5. Kavmini Ayrıcalıklı Kılmak -----	185
1.7.2. İslâmî Dönem -----	186
1.7.2.1. Peygamber Methiyeleri/Medâihu'n-Nebeviyye	187
1.7.2.2. Sanatlı Peygamber Methiyeleri/Bediyyât-----	188
1.7.2.3. Mevlidler/Mevâlid -----	189
1.7.2.4. Tevessül/Şefaât -----	190
1.7.2.5. Talim/Öğretici/Didaktik Şiir-----	191
1.7.2.6. Tarih ve Tarih Düşürme -----	192
1.8. Dönem Yönünden Şiir Çeşitleri-----	194

İKİNCİ BÖLÜM

ARAPLARDA ŞİİRİN ÜRETİMİ VE GELİŞİMİ

2.1. Sanatın Üretimi -----	200
2.1.1. Sanatın Dinî Boyutu -----	201
2.1.2. Sanatın Toplumsal ve Kolektif Boyutu-----	204
2.1.3. Sanatın Siyâsî ve Ekonomik Boyutu -----	213
2.2. Araplarda Şiirin Gelişimini Sağlayan Etkenler -----	220
2.2.1. Tarih ve Kültür -----	222
2.2.2. Dinî Yapı -----	228
2.2.3. Eyyâmü'l-Arab-----	234
2.2.4. Coğrafi Yapı -----	236
2.2.5. Araplarda İlmî Birikim -----	238
2.2.6. Arap Toplum Yapısı -----	240
2.2.7. Dil Yapısı-----	244

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAP ŞAİRLER

3.1. Cahiliye Şairleri -----	247
3.1.1. İmrüü'l-Kays-----	253
3.1.2. Züheyr b. Ebî Sülmâ -----	257
3.1.3. Tarafe b. Abd -----	260
3.1.4. Amr b. Külsüm -----	264
3.1.5. Antere b. Şeddâd-----	265
3.1.6. Hâris b. Hillize -----	267
3.1.7. Nabiğa ez-Zübyânî-----	269
3.1.8. A'şâ Meymûn b. Kays -----	272
3.1.9. Abîd b. el-Abras -----	273
3.1.10. Alkame b. Abede -----	275
3.1.11. Mütelemmis -----	276
3.2. İlk İslâmî Dönem ve Muhadramûn Şairleri -----	277
3.2.1. Lebid b. Rebîa -----	279
3.2.2. Cervel b. Evs el-Hutay'e -----	280
3.2.3. Ka'b b. Züheyr -----	283

3.2.4. Hassân b. Sâbit-----	285
3.2.5. Hansâ-----	288
3.3. Emevî Dönemi ve İslâmiyyûn Şairleri-----	290
3.3.1. Cemîl b. Ma'mer-----	291
3.3.2. Ebû Mâlik Gıyâs el-Ahtal-----	293
3.3.3. Ömer b. Rebîa-----	294
3.3.4. Cerîr b. Atıyye-----	296
3.3.5. Ebû Hemmâm el-Ferezdak-----	398
3.4. Abbâsî Dönemi ve Muhdesûn/Müvelledûn Şairleri-----	303
3.4.1. Beşşâr b. Bürd-----	303
3.4.2. Ebû Nüvâs-----	305
3.4.3. Ebü'l-Atâhiye-----	309
3.4.4. Ebû Temmâm-----	311
3.4.5. İbnü'l-Mu'tezz-----	314
3.4.6. Buhtürî-----	319
3.4.7. Mütenebbî-----	320
3.4.8. Ebü'l-Alâ el-Maarrî-----	325
3.5. Memlükler Şairleri-----	327
3.5.1. Bûsîrî-----	327
3.5.2. İbn Nübâte-----	329
3.5.3. İbn Ebû Hacele-----	331
3.5.4. İbn Hicce-----	333
3.6. Osmanlı Klasik Dönem Şairleri-----	334
3.6.1. Bedreddîn el-Ğazzî-----	339
3.6.2. Ahmed el-İnâyâtî-----	342
3.6.3. Emîr Mencek Paşa-----	343
3.6.4. Muhibbî-----	346
3.6.5. Sefercelânî-----	349
3.6.6. Ahmed el-Keyvânî-----	350
3.6.7. İbn Ammâr el-Cezâirî-----	352
3.7. Osmanlı Yeni-Klasik Dönem Şairleri-----	354
3.7.1. Mahmûd Sâmi el-Bârûdî-----	356
3.7.2. İsmâîl Sabri Paşa-----	359

3.8. Osmanlı Son Dönemi ve Yeni Muhadramûn Şairleri-----	361
3.8.1. Ahmed Şevkî -----	365
3.8.2. Ahmed Muharrem-----	368
3.8.3. Hâfız İbrâhîm-----	372
3.8.4. Ahmed Zeki Ebû Şâdi -----	374
3.8.5. Halîl Mutrân-----	378
3.8.6. Abbâs Mahmûd el-Akkâd-----	380
SONUÇ-----	383
KAYNAKÇA -----	387

ŞEKİLLER İNDEKSİ

- Şekil 1. Cahiliyede Arap Yarımadası'nda Önemli Yerleşim Merkezleri ve Kabile Toprakları -----18
- Şekil 2. Sahrada Bir Bedevî Haymesi -----19
- Şekil 3. Kadîm Şehir San'a'da Vâdizzuhr'da Dârülhacer Sarayı -19
- Şekil 4. Kus b. Sâide'nin Hutbesini Okuduğu Ukâz Panayırının Kurulduğu Yer -----72
- Şekil 5. Fâtiha Sûresi ile Bakara Sûresinin İlk Âyetleri -----83
- Şekil 6. Hakan Arslan'ın Sülüs ve Nesih Hatlarıyla Terkip Ettiği Vedâ Hutbesi Metni -----91
- Şekil 7. Hz. Peygamber'in Vedâ Haccında Konakladığı ve Vedâ Hutbesini İrad Ettiği Alan ve Bu Alanda İnşa Edilen Mescid-i Nemîre -----92
- Şekil 8. Sözlü Kültürde İnsan-Kâinat İlişkisi Ön Planda Olup Bazen Maddî Bazen de Manevî Olarak Gerçekleşmektedir. ----- 116
- Şekil 9. İnsanın Duyularının Kâinatla Etkileşimi İlim Teknoloji Kültür ve Medeniyetle Araçlanması ----- 118
- Şekil 10. Araplarda Şiir Öğeleriyle Gündelik Hayat İlişkisi---- 134
- Şekil 11. Şiirin Geliştiği Topraklar ----- 137
- Şekil 12. Arap Yarımadası'nda Düzenlenen Panayırlar ----- 214
- Şekil 13. Ukâz Panayırının Kurulduğu Yer ve Bir Bina Kalıntısı -217
- Şekil 14. Zülmecâz Panayırının Kurulduğu Yer ----- 217
- Şekil 15. Cahiliye Dönemi Arap Yarımadası'nda Siyasi Durum 219
- Şekil 16. Mekke'den Bir Manzara ----- 223
- Şekil 17. Ka'be ----- 229
- Şekil 18. Issız Bucaksız Çölde Bedeviler ----- 237
- Şekil 19. Şehirde Yaşayan Hadarî Araplar (Medine) ----- 242
- Şekil 20. Vahada Konaklayan Bedeviler----- 242
- Şekil 21. Arap Dilinde Bir Metin----- 246
- Şekil 22. İlk Vahyin Geldiği Nur Dağı, Hira Mağarası----- 278

Şekil 23. Mustafa İzzet Efendi'nin Celî Sülüs Hattıyla "Muhammed" Ayasofya.-----	278
Şekil 24. İlk Osmanlı Halifesi Yavuz Sultan Selim-----	337
Şekil 25. Osmanlı'nın Siyasî Sınırları -----	338
Şekil 26. Osmanlı Arması -----	338
Şekil 27. Yeni-Klasik Dönemin İlk Sultanı 3. Selim -----	355
Şekil 28. Osmanlı'nın Son Dönem Muktedir Halife ve Sultanı 2. Abdülhamîd-----	362
Şekil 29. Sultan 2. Abdülhamîd'in yaptırdığı Şam-Hicaz demiryolunun açılış merasimi -----	363
Şekil 30. Halife ve Sultan Abdülhamîd es-Sânî'nin, Gül Ağacından Kendi Eliyle Yaptığı Cumba Kafesi (Yıldız Hamidiye Camii)-----	364